

ПОНЯТТЯ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРЕСТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Статтю присвячено юридичній природі перестраховальної діяльності та перестрахової компанії. Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, автор проводить розмежування між: перестрахованням, страхуванням та співстрахуванням, страховими та перестраховими компаніями, пропонує власні визначення перестрахової діяльності та перестрахової компанії.

На жаль, питання провадження перестраховальної діяльності та визначення правового статусу перестрахових компаній практично не досліджується у правовій літературі. І та невелика кількість досліджень, яка існує, зводиться до юридичної природи договору перестраховання.

Законодавство України не містить визначення перестраховальної діяльності. У ч. 2 ст. 353 Господарського кодексу України сказано тільки про те, що предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховання та фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та управління ними [1]. Тобто, фактично продубльовано ч. 7 ст. 2 Закону України «Про страхування» [2]. У Цивільному кодексі України,

зокрема ст. 987, мова йде лише про договір перестраховання [3]. Закон України «Про страхування» містить визначення перестраховання. Так, у ст. 12 цього Закону закріплено: «перестраховання-страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначеному договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика(перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно із законодавством країни, в якій він зареєстрований. Можна припустити, що у розумінні законодавця це і є перестраховальна діяльність. На нашу думку, перестраховальна діяльність не є страхуванням. До того ж перестраховання може передбачати не лише цесію,

а й подальшу ретроцесію ризику. Поки що сконцентруємо увагу на визначенні перестраховальної діяльності, досліджуючи її юридичні ознаки.

По-перше, перестраховання - господарська, зокрема, підприємницька діяльність. Адже суб'єктами такої діяльності є лише юридичні особи. Як зазначав ще К. Пфайффер, перестраховання, тобто вторинний розподіл ризику, невідомий для застрахованої особи, адже такий розподіл відбувається на другому рівні і має місце лише між страховими (перестраховими) компаніями [4]. Така діяльність є ініціативною, самостійною, систематичною, на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Доведемо, що перестраховальна діяльність є підприємницькою, розглянувши її ознаки більш детально. Приймаючи ризик досить великого розміру у страхувальника, страхова (перестрахова) компанія розуміє, що має перестраховувати ризик в іншій страховій (перестраховій компанії), адже існує ризик того, що при настанні страхового випадку страхова компанія буде не в змозі виконати свої зобов'язання. Страхова компанія самостійно обирає собі партнера з перестраховання і оформлює відповідний договір перестраховання. Існує лише один випадок, за якого страхова компанія зобов'язана перестраховувати ризик. Ч. 13 ст. 30 Закону України «Про страхування» закріплено імперативну норму про те, що, якщо страхова сума за окремим об'єктом страхування перевищує 10% суми сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестраховання. Звичайно, страхова (перестрахова) компанія несе ризик того, що перестраховальна компанія виявиться ненадійною і не виконає своїх зобов'язань. Така ситуація може призвести до значних фінансових ускладнень, погіршення репутації компанії, а можливо, і банкрутства. Зрозуміло, що укладаючи договір перестраховання, страхова (перестрахова) компанія переслідує як мету забезпечити інтереси клієнта, власні і взагалі нормальне функціонування економіки. Тобто, лічних інтересів.

По-друге, перестрахова діяльність - особливий вид господарської діяльності, оскільки її предметом є надання специфічних послуг (перестрахових), що здійснюються за плату, постійно і на професійній основі.

У правовій науці поняття послуг не є однозначним. Найбільш розповсюдженою є точка зору про те, що послуга - діяльність, яка спрямована на задоволення різноманітних потреб,

створення певних зручностей для громадян і юридичних осіб, результат якої не має упредметненого виявлення [5]. Зрозумілим є те, що найкраще попит і пропозиція задовольняються на ринку. А за словами генерального директора російського ВАТ «Ресо-Гарантия» С. Шеховцової, перестраховання на світовому ринку перестраховання є звичайним товаром, покупцями якого є професіонали у сфері страхування і перестраховання [6]. Звичайно, що у якості цього товару зацікавлена і держава як суб'єкт господарювання. Адже державі дуже важливо, щоб всі потенційні джерела аварій і катастроф були застраховані і перестраховані. Інакше у багатьох випадках за ці негативні наслідки доведеться відповідати саме їй.

Сьогодні послуги з перестраховання можна отримувати і через Інтернет, на базі якого засновано дві головні системи: «Reway» та «Ingeon».

Засновником першої системи є німецька компанія Gotha Re, а «Ingeon» - два найбільших перестраховика Swiss Re та Munich Re разом з Internet Capital Group [7].

Пропонуємо розглянути відмінності між страховою і перестраховою діяльністю.

По-перше, слід звернути увагу на відмінності у суб'єктному складі осіб, що здійснюють страхову та перестрахову діяльність.

Так, страхова компанія, здійснюючи страхування певного ризику, може вступити у правовідносини страхування як з юридичними, так і фізичними особами.

Особливістю перестраховальної діяльності є саме те, що суб'єктами здійснення такої діяльності є лише юридичні особи. А саме страхові та/або перестрахові компанії.

По-друге, сутністю страхової діяльності є накопичення, підтримання і збільшення розмірів спеціальних фондів, так званих страхових резервів. Саме із цих фондів і здійснюються виплати страхувальникам у разі настання страхового випадку.

При здійсненні перестрахової діяльності не відбувається створення нових фондів, а також не *?"fiWb^TistfKiTbVh"[xpN6mrpf].^ki* датогку"втпадкамова йде виключно про перерозподіл страхових резервів із врахуванням фінансових можливостей перестраховиків. Ще проф. В. Райхер відзначав, що страхові фонди вже створені страхувальниками. У випадку перестраховання перестраховальники не створюють нового страхового фонду, а зв'язують, координують вже існуючі страхові фонди [8]. Тобто, перестрахова діяльність є нічим іншим, як діяльністю із вторинного перерозподілу ринку страхування і похідним від нього.

А тому навряд чи можна погодитися з тезою про те, що перестраховування є різновидом страхування або, як ще іноді говорять, «страхуванням страховиків» [9]. Адже прямий страховик, передаючи ризик у цесію, ні від чого себе не страхує. Тому що віддаючи у перестраховування певну частину ризику, прямий страховик відповідає лише за власне утримання. І лише у тих випадках, коли перестраховик не виконує зобов'язань за договором перестраховування, прямий страховик має відшкодувати страхувальнику всю страхову суму. Але такі ситуації трапляються дуже рідко і є винятками з практики перестраховування.

Спільним між страховою і перестраховою діяльністю є те, що послуги з перестраховування, так само як і послуги з прямого страхування надаються страховими компаніями, крім тих випадків, коли послуги з перестраховування надаються професійними перестраховиками. В цілому можна сказати, що обидва види підприємницької діяльності спрямовані на досягнення одного глобального результату: забезпечення майнових інтересів страхувальників. Перестраховуючи частину ризику, перестраховальник намагається поповнити свій страховий портфель, збільшити власну клієнттуру, а перестраховик - взяти якомога більшу частину ризиків у перестраховування, отримати перестраховальну премію. Але навіть перестраховуючи ризик, перед клієнтом-страхувальником зобов'язаним залишається лише «прямий» страховик (ч. 13 ст. 30 Закону України «Про страхування»). У будь-якому разі, передавати чи приймати ризики у перестраховування є власною справою страхових (перестрахових) компаній.

Отже, *діяльність у сфері страхування і перестраховування є самостійними різновидами підприємницької діяльності*. Хоча, на жаль, українське законодавство не розмежовує ці два види діяльності і однаково регулює питання створення, в тому числі ліцензування, функціонування та припинення діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги із страхування та перестраховування, і тих, які займаються виключно перестраховуванням. Так, ч. 7 ст. 2 Закону України «Про страхування» передбачено, що предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. Наявність ліцензії на здійснення конкретного виду страхування автоматично означає і можливість здійснення перестраховування по цьому ж виду страхування.

На підставі розглянутого вище пропонуємо дати наступне визначення перестрахової діяль-

ності. *Перестрахова діяльність* - це врегульована нормами права, здійснювана на підставі ліцензії господарська діяльність страхової (перестрахової) компанії зі здійснення операцій з перестраховування за рахунок сформованих фондів з метою отримання прибутку.

Світова практика доводить необхідність існування поряд зі страховими компаніями професійних перестрахових, які є більш потужними в економічному плані і до яких пред'являються жорсткіші вимоги законодавства відносно розміру статутного фонду, реєстрації, ліцензування та системи контролю або, навпаки, вважається, що діяльністю із перестраховування займаються виключно професіонали, а тому ці відносини регулюються на основі ділової практики.

На сьогодні в Україні перестраховою діяльністю займаються всі страхові компанії. Виключно українських перестрахових компаній існує лише декілька. Хотілося б звернути увагу на назви організацій, які займаються страховою і перестраховою діяльністю. Найчастіше ці фінансові організації називаються страховими компаніями або перестраховими компаніями. В останньому випадку, як правило, додається частка «ре» (від англ. «reinsurance» - «перестраховування»). Але можемо зустріти і змішані назви, як наприклад, ЗАТ «Страхова та перестраховальна компанія «Прометей», ТДВ «Страхова та перестраховальна компанія «Впевненість - Безпека».

Викладений вище аналіз законодавчого регулювання та безпосередньої практики проведення перестраховування на території України, доводить необхідність визначити поняття перестраховальної компанії.

На нашу думку, *перестрахова компанія* - фінансова установа, створена у формі господарського товариства, що організовує і безпосередньо надає послуги із перестраховування шляхом вторинного і подальшого перерозподілу страхового ризику на підставі ліцензії з метою отримання прибутку.

Існує думка про отождолення перестрахової діяльності і діяльності у сфері співстрахування.

Ст. 11 Закону України «Про страхування» не дає чіткого визначення співстрахування. Лише сказано, що об'єкт страхування може бути застрахований за одним договором страхування кількома страховиками. При цьому у договорі повинні міститися умови, що визначають права і обов'язки кожного страховика.

У перестраховуванні відповідальність перед страхувальником повністю несе прямий страховик (цедент). Страхувальник може і не знати, що його ризик передано у перестраховування чи навіть

ретроцесію. Адже клієнт-страхувальник укладає договір страхування із прямим страховиком. Перестраховання - це вже власна справа страхувальника, професійний «діалог» на ринку перестраховання.

У співстрахуванні кожний зі страховиків неопосередковано відповідає своєю частиною страхових зобов'язань перед страхувальником, тобто несе солідарну відповідальність за договором співстрахування. Страхувальник від самого початку знає скільки страхових компаній береться розділити його ризик і в яких частках.

Зрозуміло, що необхідність співстрахування і перестраховання пояснюється, перш за все, наявністю великих страхових сум по великій кількості об'єктів страхування. За оцінками Швейцарського перестрахового товариства (Swiss Re), збитки перестраховиків внаслідок руйнації 11 вересня 2001 року двох веж Всесвітнього торгівельного Центру (WTC) в Нью-Йорку коливаються в межах від 34,5 до 41,0 млрд. до-

ларів США, з яких найбільша частка (26,5%) припадає на збитки внаслідок перерви у виробництві, а також збитки внаслідок знищення або пошкодження майна та виплати третім особам (по 13, 2%) [10].

Отже, можна дійти висновку, що діяльність у сфері перестраховання є самостійним різновидом підприємницької діяльності, який не можна ототожнювати зі страхуванням або співстрахуванням. Адже суб'єктами її здійснення є лише юридичні особи (страхові та (або) перестрахові організації), які вступають у відносини перестраховання з метою перерозподілу страхових резервів із врахуванням фінансових можливостей перестраховиків. Виходячи із викладеного вище, можна сказати, що діяльність із перестраховання потребує окремого регулювання. Світова практика доводить необхідність існування професійних перестраховиків на ринку страховиків і перестраховиків.

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України.- 2003.- №№ 18, 19-20, 21-22.- Ст. 144.
2. Закон України «Про страхування»: Закон України у новій редакції від 04 жовтня 2001р. // Відомості Верховної Ради України.- 2002.- № 7.- Ст. 50.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної ради України.- 2003.- № № 40-44.- Ст. 356.
4. *Пфайфер К.* Введение в перестрахование.- М.: Анкил.- 2000.- С. 9.
5. *Пауурія Н. Б.* Поняття страхової діяльності (справи) (господарсько-правовий аспект) // Вісник вишого арбітражного суду України,- 2000.- № 1,- С. 159.
6. *Шеховцева С.* Перестрахование - интернациональный

бизнес. Опыт одного из крупнейших перестраховщиков рынка России и стран СНГ // Страхова справа.- 2003.- №3 (11).-С. 51.

7. *Паращак О., Соловійова І.* Образ світового ринку перестраховання // Страхова справа.- 2003.- № 1 (9).- С. 8.

8. *Райхер В. К.* «Общественно-исторические типы страхования».-М.-Л.: Академия наук СССР.- 1992.-С. 146.

9. *Рештаненко Н.* Страхування страховиків?! II Юридичний журнал.- 2003.- № 12 (18).- С. 53.

10. *Маруженко Д.* Міжнародний ринок перестраховання в контексті розвитку страхових послуг в Україні // Страхова справа.- 2003.- № 2 (10).- 2003.- С 5.

L. Suprun

THE NOTION OF THE REINSURANCE ACTIVITY AND REINSURANCE COMPANY

The article deals with the juridical nature of the reinsurance activity and reinsurance company. Considering native experience and the experience of foreign countries, the author pursues the difference between reinsurance, insurance and coinsurance, insurance and reinsurance companies, proposes her own determinations of the reinsurance activity and reinsurance company.